

Advies Archeologische Monumentenzorg 2010-nr. 39

Deel 1) Concept selectiebesluit archeologie

Deel 2) Beoordeling archeologisch rapport

	naam	Gemeente/bedrijf	Datum	paraaf
Aanvrager	S. van Kollenburg	Gemeente Oirschot	25-2-2009	
Auteur(s)	J. Schotten	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven Milieudienst	4-3-2010	
Autorisatie	R. Berkvens	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven Milieudienst	4-3-2010	

Advies Archeologische Monumentenzorg

Concept selectiebesluit archeologie gemeente Oirschot

Bevoegd gezag: Gemeente Oirschot
Dhr. S. van Kollenburg
Postbus 11
5688 ZG Oirschot

Datum: 04-03-2010

Locatie: Plangebied Lubberstraat te Spoordonk, gemeente Oirschot

Project: *Spoordonk-Lubberstraat. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven, auteur: T. Dyselinck (BAAC-rapport A-09.0133, tweede concept januari 2010)*

Van: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
Milieudienst
Mevr. drs. Ria Berkvens
Tel. 040-259 47 80
E-mail: R.Berkvens@milieudienst.sre.nl

Concept selectiebesluit archeologie plangebied Lubberstraat te Spoordonk, gemeente Oirschot

Het plangebied Lubberstraat te Spoordonk is op basis van onderhavig onderzoek gedeeltelijk aan te wijzen als een behoudenswaardige archeologische vindplaats. Het onderzoek heeft in het oosten van het plangebied de aanwezigheid van een erf aannemelijk gemaakt uit de Volle Middeleeuwen (1000-1250). Deze vindplaats kan een bijdrage leveren aan het opvullen van de kennislacune m.b.t. het ontstaan en de ontwikkeling van historisch bekende bewoningskernen. Deze lacune wordt expliciet genoemd in hoofdstuk 22 van de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA, zie www.noaa.nl). Voor behoudenswaardige vindplaatsen zijn twee vormen van behoud mogelijk, te weten in situ en ex situ. Het behoud op de plaats waar de vindplaats ligt (in situ) heeft de voorkeur boven een opgraving (ex situ). Gezien de geringe dikte van de afdekkende bovenlaag ter plaatse van de vindplaats (30-40 cm) is behoud in situ hiervan geen optie. Wij stemmen dan ook in met het advies van de uitvoerder om op de vindplaats archeologisch vervolgonderzoek te verrichten d.m.v. een opgraving. Het betreft de zone waarbinnen de proefsleuven 2-3, 12-15 en 35 zijn gelegen. Omdat niet duidelijk is of het terrein direct ten noorden hiervan verstoord is, adviseren wij om hier aansluitend een aantal sleuven aan te leggen om inzicht te krijgen in de mogelijk aanwezige archeologische resten.

Met een opgraving van het beschreven gebied wordt naar onze mening de aanwezige archeologische informatie voldoende benut om, samen met de reeds tijdens het proefsleuvenonderzoek verzamelde gegevens, een bijdrage te kunnen leveren aan het opvullen van genoemde kennislacune. De opgraving moet worden uitgevoerd aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd PvE. Indien de opsteller van het programma van eisen een marktpartij en potentiële of beoogde uitvoerder is, dient het programma van eisen door een onafhankelijke senior-KNA-archeoloog namens het bevoegd gezag beoordeeld te worden op kwaliteit, objectiviteit en proportionaliteit.

Vervolgonderzoek in het gebied ten oosten van het zojuist omschreven gebied heeft, in welke vorm dan ook, naar onze mening geen toegevoegde waarde gezien de sterke mate van versterking ten gevolge van o.m. de aanwezigheid van bebouwing. De beide eerder genoemde stallen ten oosten van het op te graven gebied zijn bijvoorbeeld onderkelderd.

Toelichting

Concept selectiebesluit door het bevoegd gezag

Op basis van de gegevens van het vooronderzoek stelt de uitvoerder van het onderzoek een waardering op. Het bevoegd gezag kan deze waardering gebruiken bij het nemen van een selectiebesluit. Als het bevoegd gezag concludeert dat de vindplaats behoudenswaardig is, zal men moeten bekijken of de ruimtelijke plannen zodanig kunnen worden aangepast dat behoud van de vindplaats mogelijk is. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat uit van behoud van het bodemarchief *in situ* (ter plekke, dat wil zeggen in de bodem). Is dit niet realiseerbaar, dan dient de aanwezige, als behoudenswaardig gewaardeerde, vindplaats te worden onderzocht. Meestal betekent dat een opgraving als definitieve beheersmaatregel. Als de archeologische vindplaats niet behoudenswaardig wordt bevonden kan het terrein worden vrijgegeven voor de realisatie van de plannen (=negatief selectieadvies). Zelfs dan is het in sommige gevallen overigens nog aan te bevelen amateur-archeologen onderzoek te laten doen; dit kan alleen bij vindplaatsen met een negatief selectieadvies.

Het al of niet opvolgen van een selectieadvies door de archeologisch uitvoerder is een beleidsbesluit, dat is voorbehouden aan het bevoegde gezag. Het selectiebesluit kan dan ook afwijken van het selectieadvies. Onder de huidige wetgeving is niet geregeld welke overheid een selectiebesluit moet nemen, nog hoe dat besluit eruit moet zien. Een overheid kan een (selectie)besluit nemen voor de archeologie in het eigen grondgebied en daaraan voorwaarden verbinden. Dat kan in het kader van haar wettelijke taken of op basis van een speciale archeologieverordening. Daarbij is het wel van belang dat deze overheid een eigen archeologiebeleid voert, zich bij de besluitvorming baseert op adequaat uitgevoerd vooronderzoek en zich laat adviseren door een daartoe gekwalificeerd archeoloog. Dit is in overeenstemming met de richtlijnen van de Vereniging Nederlandse Gemeenten.¹

Bij ruimtelijke planvorming en ingrepen kan de nieuwe archeologiewetgeving en de beleidsmatige vertaling ervan door de gemeente grote financiële en/of organisatorische consequenties hebben. Niet alleen voor de gemeente zelf, maar ook voor grondeigenaren en -gebruikers, planmakers en initiatiefnemers van bodemingrepen. Gezien de grote financiële, planologische en cultuurpolitieke consequenties die aan archeologische selectiebesluiten verbonden kunnen zijn, is het van het grootste belang dat dit soort besluiten op een zorgvuldige, transparante, rechtvaardige en rechtmatige wijze tot stand komen. In ieder geval staan selectiebesluiten open voor beroep- en bezwaar.

Kwaliteit

Bij het nemen van het selectiebesluit wordt er van uitgegaan dat de kwaliteit van het archeologisch selectieadvies gewaarborgd is. Dit betekent dat het selectieadvies moet zijn opgesteld (en gecontroleerd) door een senior archeoloog. Een ander uitgangspunt is dat het gehele proces voorafgaand aan het archeologische selectieadvies volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is verlopen. Dat wil zeggen dat er in het geval van gravend onderzoek een Programma van Eisen (PvE) moet zijn geweest. Een PvE moet bovendien goedgekeurd zijn door het bevoegd gezag. Wanneer de opsteller van het PvE ook de uitvoerder is, moet het plan beoordeeld worden door een onafhankelijk senior archeoloog. Dit kan een archeoloog zijn die aan uw gemeente verbonden is, een archeoloog die werkzaam is bij de provincie of het rijk of een senior archeoloog bij een andere instelling dan de opsteller/uitvoerder.

¹ Handreiking Valletta, VNG 2009

Beleidskader

Het nationale beleid voor de archeologische monumentenzorg staat in het teken van het behoud en het beheer van het archeologische erfgoed. De archeologische belangen vinden wettelijke bescherming in de Monumentenwet 1988 en het Europese Verdrag van Valletta (1992). Op gelijke voet staat het streven naar het gebruik van het archeologische erfgoed als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting van ons land. Dit beleid geldt voor alle cultuurhistorische waarden, dat wil zeggen voor zowel archeologische als voor historisch geografische en historisch bouwkundige waarden (Nota Belvedere 1999). Op 1 september 2007 is de wet op de archeologische monumentenzorg in werking getreden. Deze wet omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988 en is ook gericht op de implementatie van het genoemde verdrag. Dit betekent dat gemeenten verplicht zijn in de voorbereidingsfase van een nieuw bestemmingsplan of projectbesluit archeologisch onderzoek te laten uitvoeren. Gemeenten dienen ook aan te geven welke conclusies zij aan de onderzoeksresultaten verbinden. De archeologische onderzoeksresultaten krijgen vervolgens hun vertaling in het bestemmingsplan of projectbesluit.

Het beleid voor de archeologische monumentenzorg van de provincie Noord-Brabant sluit op hoofdlijnen aan op het nationale beleid voor de archeologische monumentenzorg. In het streekplan 2002 is in overeenstemming met voornoemde regelgeving bepaald dat bij ruimtelijke plannen rekening moet worden gehouden met bekende en te verwachten archeologische waarden. Het uitgangspunt hierbij is dat het archeologisch erfgoed moet worden beschermd op de plaats waar het wordt aangetroffen.

[gemeentelijk beleid]

Advies Archeologische Monumentenzorg: Beoordeling van een Archeologisch Rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Oirschot
Dhr. S. van Kollenburg
Postbus 11
5688 ZG Oirschot

Datum: 04-03-2010

Locatie: Plangebied Lubberstraat te Spoordonk, gemeente Oirschot

Project: *Spoordonk-Lubberstraat. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven, auteur: T. Dyselinck (BAAC-rapport A-09.0133, tweede concept januari 2010)*

Van: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
Milieudienst
Dhr. drs. J. Schotten
Tel. 040-2594403
E-mail: j.schotten@milieudienst.sre.nl

Inleiding

Op 25-2-2010 ontvingen wij van de gemeente Oirschot de opdracht om het tweede concept van het rapport *Spoordonk-Lubberstraat. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven, auteur: T. Dyselinck (BAAC-rapport A-09.0133, januari 2010)* te beoordelen.

Doel van het onderzoek was het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting, zoals die is opgesteld op basis van het eerder uitgevoerde bureau- en booronderzoek.

Samenvatting van het plan en het rapport

Onderzoekskader RO: Bestemmingsplanwijziging Grootte plan- en onderzoeksgebied: ca. 3 ha Onderzoekperiode: 25-5 t/m 8-6-2009 Opdrachtgever: Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte Opdrachtnemer: BAAC bv

Het plangebied Lubberstraat is ca. 3 ha groot en ligt ten zuidoosten van de kern van Spoordonk. Aan de noordwestzijde wordt het plangebied begrensd door bebouwing aan de Merodelaan, aan de noordzijde door bebouwing aan de Spoordonkseweg en aan de oostzijde door de Lubberstraat. Het gehele plangebied is bekend als "Lubberstraat". Aanleiding tot het onderzoek is een bestemmingsplanwijziging t.b.v. de realisatie van vrijstaande woningen met de noodzakelijke infrastructuur (wegen, kabels en leidingen). Naar verwachting zal de bodem tot tenminste 1 m diep verstoord worden. Het plangebied is momenteel voor het grootste gedeelte in gebruik als bouwland en deels bebouwd.

Onderhavig onderzoek vormde het vervolg op een in 2008 uitgevoerd archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek² en is uitgevoerd op basis van een PvE van SRE Milieudienst³. T.b.v. het onderzoek is het plangebied verdeeld in vier deelgebieden. Deelgebied 1 beslaat het grootste, centrale gedeelte van het plangebied. Deelgebied 2 is klein en bevindt zich in het noordwesten van het plangebied. Deelgebied 3 beslaat het noordelijke gedeelte van het plangebied en deelgebied 4 het zuidoostelijke gedeelte langs de Lubberstraat. Het veldwerk is met slechts enkele relatief kleine wijzigingen ten opzichte van het PvE uitgevoerd. De wijzigingen zijn doorgevoerd in overleg met het bevoegde gezag. Het PvE voorzag verder in een optionele uitbreiding van het te onderzoeken oppervlak met maximaal 400 m², waarvan volledig gebruik is gemaakt. .

De ondergrond van het plangebied bestaat uit lemige en zandige fluvioperiglaciale afzettingen afgedekt door een 10 tot 20 cm dikke laag Jong Dekzand. Het dekzand wordt afgedekt door een humeuze akkerlaag die slechts in een klein gedeelte van het plangebied, met name in het (zuid)westelijke gedeelte, dikker is dan 50 cm, tot 60-65 cm, en als esdek kan worden aangeduid. Elders heeft deze laag een dikte van 30 tot 50 cm en is sprake van een laarpodzolgrond. Dit bodemtype is ontstaan door plaggenbemesting in de lagere delen van het landschap. Ter plaatse van de laarpodzolgrond bevond zich oorspronkelijk waarschijnlijk een veldpodzolgrond. Resten van een podzolgrond zijn echter nergens in het plangebied aangetroffen, alleen plaatselijk een ca. 10 cm dikke BC-horizont. Het oorspronkelijke bodemprofiel is door bodembewerking t.b.v. het gebruik van het plangebied voor landbouw opgenomen in de akkerlaag. De middelhoge archeologische verwachting ten aanzien van resten uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum moet gezien de bodemkundige situatie naar laag worden bijgesteld.

Verspreid over het plangebied zijn grondsporen aangetroffen, voornamelijk bestaande uit noordwest-zuidoost georiënteerde greppels en één min of meer oost-west georiënteerde greppel centraal in het plangebied. Een deel van de greppels heeft een breedte van enkele meters. De meeste greppels komen zowel qua oriëntatie en plaats overeen met perceelsgrenzen die zichtbaar zijn op 19de-eeuws kadastraal en topografisch kaartmateriaal en in een aantal gevallen met nog recentere kaarten. De oudste greppels stammen waarschijnlijk uit de late Middeleeuwen. Langs de centrale oost-west georiënteerde greppel zijn karresporen aangetroffen ter plaatse van een bestaande onverharde weg langs een perceelsgrens. In het noorden van deelgebied 1 zijn moesbedden aangetroffen. In een aantal proefsleuven is de bodem recent tot vrij diep in de C-horizont verstoord, o.a. ten gevolge van sloopwerkzaamheden en het leggen van betonplaten.

In het zuidoosten van deelgebied 1, nabij de huidige bebouwing aan de Lubberstraat, is de plattegrond van een min of meer oost-west georiënteerd tweeschepig gebouw aangetroffen met een lengte en breedte van respectievelijk ca. 7 m en 5,75 m. Waarschijnlijk kan deze plattegrond worden gedateerd in de Volle Middeleeuwen. Over een greppel in het zuidoosten van deelgebied 1 lagen bij wijze van oversteekplaats minimaal twee balken van wilgenhout. De datering is onbekend, maar waarschijnlijk gaat het om een vrij recent fenomeen.

Het mobiele vondstmateriaal bestaat vrijwel uitsluitend uit aardewerkscherven uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Eén scherf, afkomstig uit een paalkuil van de gebouwplattegrond, is Merovingisch en een andere waarschijnlijk Karolingisch.

Op de criteria voor fysieke en inhoudelijke kwaliteit "scoort" de vindplaats, dat wil zeggen het gedeelte van het plangebied rond de aangetroffen gebouwplattegrond, nabij de Lubberstraat, als middelhoog, waardoor deze als behoudenswaardig kan worden beschouwd. Het rapport besluit met de aanbeveling om hier vervolgonderzoek te verrichten in de vorm van een opgraving.

² Schutte, A. H. 2008: Archeologisch onderzoek Lubberstraat te Spoordonk, gemeente Oirschot.

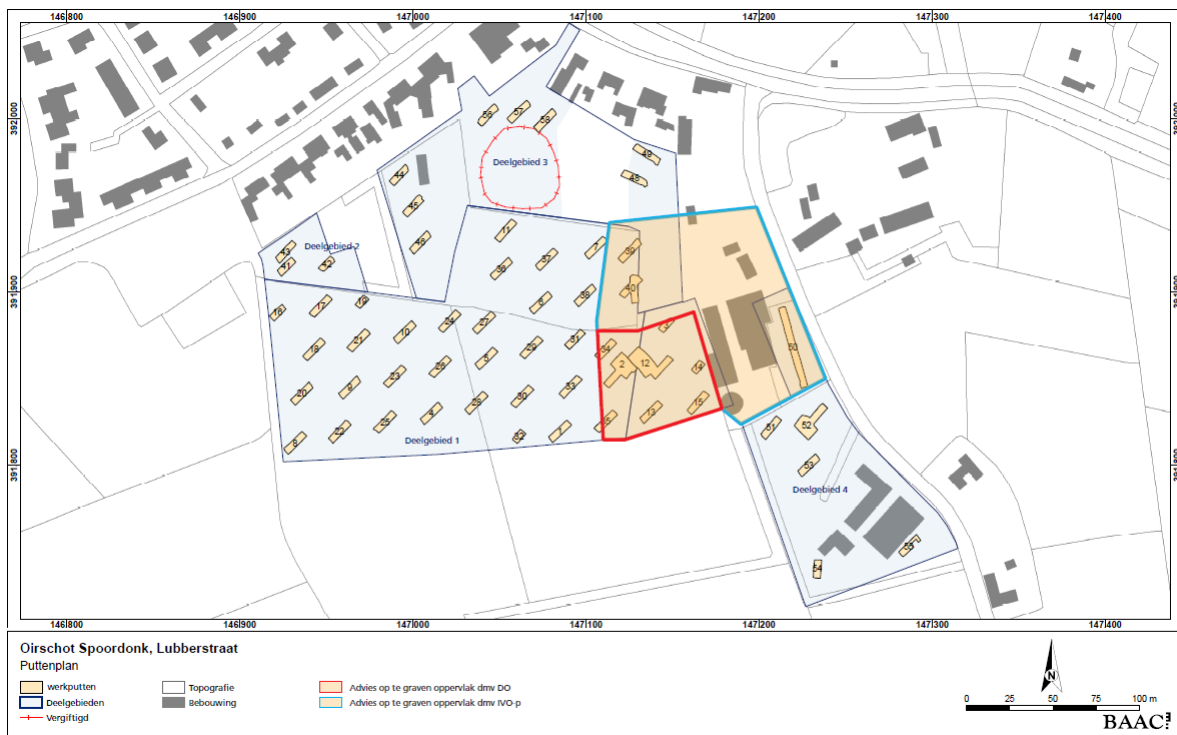
Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek verkennende fase, door middel van boringen, plangebied Lubberstraat te Spoordonk, gemeente Oirschot (Grontmij, GAR620, concept 9-6-2008).

³ Berkvens, R. en E. Drenth 2009: Programma van Eisen Archeologie. Inventariserend veldonderzoek (IVO karterend en waarderend) d.m.v. proefsleuven (18-2-2009).

Beoordeling

Het rapport is goed leesbaar en voldoet aan de kwaliteitseisen van de archeologische monumentenzorg. De volgens de KNA vereiste gegevens t.a.v. de archeologie zijn geleverd. Het kaartmateriaal is voldoende. De in onze eerdere beoordeling van 13-1-2010 gemaakte opmerkingen op de conceptversie van november 2009 zijn voldoende verwerkt in het voorliggende rapport, waardoor het rapport kwalitatief sterk is verbeterd.

In de aanbeveling om in het oostelijke gedeelte van het plangebied behoud van de archeologische waarden na te streven, kunnen wij ons vinden. Wel merken wij op daarbij uit te gaan van het plangebied. Aanbevelingen voor behoud van het omliggende gebied kan in de tekst verder vermeld worden. Behoud van archeologische waarden betekent hier dat voorkomen moet worden dat er bodemingrepen dieper dan 30 cm plaatsvinden. Gezien de geringe dikte van de afdekkende bovenlaag in dit gedeelte van het plangebied (ca. 30-40 cm) is behoud van archeologische resten hier echter waarschijnlijk geen optie, en is het noodzakelijk een opgraving uit te voeren.

In afb. 34 (zie hierboven) wordt een voorstel gedaan wat betreft het op te graven oppervlak. Ter hoogte van de structuur in werkputten 2 en 12 wordt aangeraden een opgraving uit te voeren. Dit sluit aan bij het eerdere voorstel van ons om het op te graven gebied te beperken tot een vrijwel vierkant gebied van ruwweg 65 bij 65 m rond de aangetroffen gebouwplattegrond, direct ten westen van de twee bestaande stallen langs de Lubberstraat, op te graven. Het betreft de zone waarbinnen de proefsleuven 2-3, 12-15 en 35 zijn gelegen. Meer naar de Lubberstraat toe wordt door BAAC voorgesteld in de vorm van proefsleuven een steekproef te doen naar de aanwezigheid van middeleeuwse sporen en de mate van verstoring door de huidige bebouwing (stallen en betonplaten). De mate van verstoring is op dit ogenblik namelijk onbekend en zou in ieder geval gestaafd moeten worden. Op basis van de AHN zou dit oostelijke deel lager gelegen zijn, waardoor het voor een middeleeuws erf geschikt zou zijn voor de aanleg van een waterput, dichtbij het erf. Een waterput wordt in de meeste gevallen nog teruggevonden ondanks jongere verstoringen. Wij kunnen de redenering van BAAC volgen met betrekking tot het noordwestelijke gebied waar betonplaten aanwezig zijn. Het (milieuhygiënische) booronderzoek uit het vooronderzoek bevestigt dat de bodem

hier niet verstoord is. Het is dan ook aan te bevelen om hier een controle naar de bodemopbouw en de aanwezige archeologie uit te voeren, aanvullend op de opgraving van het zuidwestelijke deel. Voor het oostelijke terrein aan de Lubberstraat heeft archeologisch vervolgonderzoek, in welke vorm dan ook, naar onze mening geen toegevoegde waarde gezien de sterke mate van verstoring ten gevolge van o.m. de aanwezigheid van onderkelderde bebouwing, verharding, kabels en leidingen en ondergrondse tanks. De (financiële) inspanningen die gedaan zouden moeten worden om een paar mogelijke waterputten in het gebied te kunnen opgraven, wegen niet op tegen de mogelijke kenniswinst.

Advies

Wij stemmen in met het rapport *Spoordonk-Lubberstraat. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven*, auteur: T. Dyselinck (BAAC-rapport A-09.0133, januari 2010). Wij adviseren, indien behoud van archeologische waarden niet mogelijk is, om archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving uit te voeren in het als behoudenswaardig aangeduide gebied (rood omlijnd). Omdat archeologie in het gebied direct boven het rood omlijnde terrein niet kan worden uitgesloten, adviseren wij om hier dmv aanvullende proefsleuven inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid en waarde van mogelijke archeologische resten. Met een opgraving van het beschreven gebied wordt naar onze mening de aanwezige archeologische informatie voldoende benut om, samen met de reeds tijdens het proefsleuvenonderzoek verzamelde gegevens, een bijdrage te kunnen leveren aan het opvullen van de kennislacune m.b.t. het ontstaan en de ontwikkeling van historisch bekende bewoningskernen. Deze lacune wordt expliciet genoemd in hoofdstuk 22 van de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA, zie www.noaa.nl).

BIJLAGE 1

Toetsingsprocedure

Rapportages worden door de SRE Milieudienst getoetst aan de in de archeologische monumentenzorg voorgeschreven kwaliteitsnormen en aan de in de beroepsgroep gangbare gedragscodes m.b.t. onafhankelijkheid en proportionaliteit. De conclusies en aanbevelingen zijn getoetst aan de verwachte waarde van de locatie en aan de verhouding tot de bestaande en de te verwachten verstoring van het bodemarchief. Indien deze toetsing leidt tot aanbevelingen om het rapport te verbeteren, hebben deze aanbevelingen alleen betrekking op meetbare kwaliteitsaspecten en niet op zaken die binnen het domein van de integriteit en wetenschappelijke verantwoordelijkheid van de rapporteur vallen. Selectie- en beleidsadviezen van de toetser zijn onderscheiden van die van de auteur van het rapport.

Bij de toetsing is – waar nodig – gebruik gemaakt van de volgende documenten:

- RACM database Archis II
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1
- Checklist SIKB beoordeling IVO verkennend, karterend en waarderend
- Checklist SIKB beoordeling PvE
- Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving
- Leidraad Archeologisch Onderzoek Beekdalen
- Leidraad IVO Karterend Booronderzoek
- Minimum- en onderzoekseisen Provincie Noord-Brabant t.b.v. archeologisch vooronderzoek in de vorm van inventariserend en waardestellend boor- en proefsleuvenonderzoek (versie 02/01/2007)
- Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
- MemoRIA 6 en 8
- Literatuur m.b.t. de regio voorzover die aanwezig is in de bibliotheek van het Archeologisch Centrum in Eindhoven
- Gedragscode van de Vereniging van Nederlandse Archeologen